

2020 års version

Mat 2030

Axfoods förslag till en hållbar
livsmedelsstrategi för Sverige

17 färska förslag

Åsa Domeij, hållbarhetschef:
"Nästa kris är redan här"

Livsmedel som 20-talets
innovativa tillväxtmotor,
självförsörjning "på riktigt"
och den nya maten

INNEHÅLL

■	VD-ord: Hållbarhetsarbetet har aldrig varit mer angeläget	3
	Matkonsumtionen idag: Det vi lägger på tallriken avgör	4
	Gästkrönika: Livsmedel är 20-talets nya innovativa tillväxtmotor	5
■	Hållbar konsumtion	6
	Gästkrönika: Mer växtbaserat är bra för klimatet	8
■	Svenska mervärden	10
	Gästkrönika: Svenskt ekologiskt – så lokalt det kan bli	12
■	Landsbygden är en resurs	14
	Gästkrönika: Vår väg mot ett hållbart jordbruk	16
■	Ett fossilfritt Sverige	18
	Gästkrönika: Vår framtid avgörs på landsbygden	20
■	Hållbar produktion	22
	Gästkrönika: Den nya maten – vem ska ta risken?	24
■	Hållbarhetschefen: Nästa kris är redan här	25
■	Lägesrapport: Status för Axfoods förslag till myndigheter och politiker	26
■	Hållbarhet i allt	32

Form
Kurppa Hosk
Innehåll
Axfood AB
Tryck
E-print

Foto
Fond & Fond (s. 3)
Lantmännen (s. 5)
Spencer Pugh (s. 8-9)
Jenny Svernnås-Gillner, SLU (s. 9)
Linda Broström (s. 12)
Pascal Debrunner (s. 13)
Lina Sjelin (s. 16)
Nadine, Unsplash.com (s. 17)
Ewa Rudling (s. 20)
Vincen Botta (s. 20)
Torsåker, Axfoundation (s. 24)
Stefan Nilsson (s. 25)

VD-ORD

Klas Balkow
VD och koncernchef
Axfood

Min viktigaste hållbarhetsfråga:
"Fler schyssta proteiner med fisk från hållbara bestånd, kött från djur som behandlats väl och mer växtbaserat"

Det äter jag mer av 2030:
"Friterad svensk tång"

Hållbarhetsarbetet har aldrig varit mer angeläget

För femte året i rad publicerar vi vårt förslag till en mer hållbar livsmedelsstrategi. Målet är att uppmuntra hållbar konsumtion, stärka svenska mervärden, förbättra jordbruksproduktionen, se landsbygden som en resurs och att bli fossilfria. Förslagen skapar förutsättningar för nya miljö- och konsumentvärden. De är mer aktuella och mer angelägna än någonsin tidigare.

Vi befinner oss i en omvälvande och exceptionell tid. Följderna av coronaviruset går ännu inte helt att överblicka, men redan står det klart att pandemin hittills haft en enorm påverkan på hela vårt samhälle, även dagligvarubranschen.

Att förse hela landet med mat och andra dagligvaror är samhällskritiskt. Tillsammans med samarbetspartners i hela livsmedelskedjan arbetar vi intensivt för att säkra en stabil varuförsörjning. Butiker, lager och transporter fungera för att tillhandahålla bra och hållbar mat till alla över hela landet.

I en kris är det viktigt att hjälpas åt. Med gemensamma krafter kan vi skapa kreativa lösningar för att göra skillnad i värdekedjans olika delar. Inom Axfood har vi bland annat öppnat upp ett snabbspår för att hjälpa småskaliga producenter att nå ut med sina lokalt producerade varor och många av våra butiker har erbjudit särskilda öppettider i butiker för konsumenter i riskgrupper. Två tydliga exempel på initiativ som kan göra stor skillnad för många.

Trots utmaningarna med pandemin är det viktigt för oss att inte tumma på ambitionsnivån för vårt hållbarhetsarbete. Tvärt om. Konsumtionen av livsmedel har aldrig haft en större inverkan på klimat och miljö än idag. Därför är det avgörande vad vi fyller butikshyllorna med och vad konsumenterna lägger i sina varukorgar.

Vår hållbarhetsresa fortsätter med oförminskad kraft med insatser som värnar om miljön, maten vi säljer och människorna som producerar och konsumerar den – samtidigt som dessa insatser bidrar till tillväxt och lönsamhet i vår verksamhet. Därför fortsätter vi att ställa om till en fossilfri lastbilsflotta, plastbanta, byta ut klimatpåverkande köldmedia i kylar och frysar och lansera nya produkter med hållbara gröna proteiner. Och mycket mer. Det är besluten vi tar idag som påverkar morgondagen.

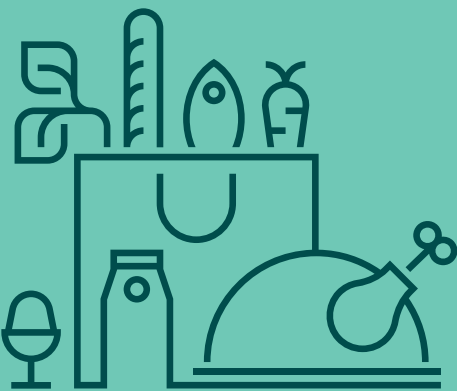
Stockholm, september 2020

Matkonsumtionen idag: Det vi lägger på tallriken avgör

Matens ekologiska fotavtryck fortsätter att öka. Eftersom livsmedelssektorn står för en stor del av världens sammanlagda växthusgasutsläpp har det stor betydelse vad som läggs på tallriken. Vårt sätt att producera och konsumera mat är därför en av de största drivkrafterna för en hållbar planet.

Nästan 40 procent av världens landområden består idag av odlingsmark. Och även om svenskt jordbruk är relativt klimateffektivt så kommer ungefär en fjärdedel av alla utsläpp av växthusgaser från jordbruket. Jordbruket är också den mest negativa faktorn bakom bland annat antibiotikaresistens och kemikalier från bekämpningsmedel.

En stor utmaning är att kunna producera mat till en växande befolkning eftersom det krävs mer jordbruksmark och effektivare produktion. Även om det idag inte råder någon brist på mat är den ojämnt fördelad. Miljontals människor världen över kan inte äta sig mätta samtidigt som ungefär var tredje matkasse kastas. En allt större del av befolkningen lider av välfärdssjukdomar som övervikt och hjärt- och kärlsjukdomar eftersom många äter för mycket och fel slags mat.

Samtliga FN:s 17 utvecklingsmål kan kopplas till maten. Om vi förändrar produktionsmetoder och konsumtionsmönster kan maten vara lösningen för en friskare planet – och ett hälsosammare liv. Våra gemensamma resurser måste då användas mer resurssnålt och miljöanpassat. Andra viktiga aspekter är god djuromsorg och att den biologiska mångfalden bevaras. En sådan omställning kräver ett nära samarbete mellan alla i livsmedelskedjan, från producenter till politiker, näringsliv och konsument. Ansvaret är delat.

År 2030 är det förhoppningsvis både enklare och mer självklart att äta bra och hållbar mat. Sannolikt kommer vi få se olika växtbaserade alternativ och mindre kött. Däremot talar lite för att vi kommer att knapra skalbaggar i någon större utsträckning även om det kan bli ett spännande inslag i matlagningen. Vi kommer även att variera olika sorters fisk och skaldjur mer än vad vi gör idag. En del av fisken kommer att komma från landbaserade fiskeodlingar och vi äter gärna nyttiga och goda alger.

Tillgång och säsong kommer i högre grad att styra vad vi lägger på tallriken. Det innebär att vi väljer mer närodlad mat och vi får ett större utbud av svenska kvalitativa råvaror att välja mellan som tagits fram klimat- och energieffektivt utan kemiska bekämpningsmedel. Med omsorg för djuren och den biologiska mångfalden. Mat som gör gott smakar också bättre.

Vanliga varor i matkassen

2020

- Pasta
- Nötfärs
- Potatis och ris
- Odlad norsk lax
- Flygtransporterade sockerärter
- Färskt bröd med kort datum
- Ekologisk mjölk
- Sötad yoghurt
- Påläggsskinka av danskt kött
- Ekologiska bananer
- Konventionellt odlade äpplen
- Apelsiner och vindruvor
- Flygtransporterade färska bär
- Ägg från frigående höns inomhus
- Färdiglagad pizza
- Vatten på flaska

2030

- Ekologisk pasta
- Bönpasta
- Vegetarisk färs
- Färs på svenskt viltkött
- Mer potatis, mindre ris
- Odlad svensk ASC-märkt fisk som ätit vegetabilier istället för fiskmjöl
- Närodlad grönkål
- Fryst broccoli
- Fryst bröd som tinas hemma eller gårdagens bröd till extrapris
- Ekologisk mjölk
- Ekologisk havredryck
- Osötad yoghurt
- Lufttorkad skinka från svenskt vildsvin
- Ekologiska och Fairtrade-märkta bananer
- Svenska äpplen som lagrats för lång hållbarhet
- Fukt efter säsong
- Frysta ekologiska bär
- Ekologiska ägg från frigående höns utomhus
- Färdigrätter på grönsaker som annars skulle slängts i butik
- Färdig pyttipanna på svenska råvaror
- Fisk från vattentankar på land

GÄSTKRÖNIKA

Per Arfvidsson
Ordförande, Sweden Food Arena och vVD, Lantmännen

Min viktigaste hållbarhetsfråga:
"Nationell samverkan och kraftsamling"

Det äter jag mer av 2030:
"Svenskproducerade matinnovationer"

Livsmedel är 20- talets nya innovativa tillväxtmotor

I tider som dessa, då det är svårare än någonsin att försöka förutspå framtiden, ställs många frågor kring nya tillväxtsektorer. Om vi vill göra en omstart i svensk ekonomi, och hitta nya tillväxtområden borde vi prata mer om svensk livsmedelsproduktion, från vatten och jord till tallrik och bord. Hela livsmedelssektorn sysselsätter över 300 000 personer. Med ett förädlingsvärde på cirka 200 miljarder kronor per år och med rätt stimulanser kan vi bli 20-talets nya tillväxtmotor och generera tiotusentals jobb över hela Sverige. Om vi ser till enbart livsmedelsindustrin så är den Sveriges tredje största industrigren. Hur ofta pratar vi om det?

Under våren har det blivit uppenbart att livsmedelsförsörjningen är strategiskt viktig för ett fungerande samhälle, så pass viktig att regeringen klassificerade hela livsmedelssektorn som en samhällsviktig verksamhet den 20 mars. Livsmedelssektorn är alltså redan idag – ur flera perspektiv – en kärnsektor, men behandlas och utvecklas inte som en sådan ur ett statligt perspektiv, framförallt inte avseende investeringar i innovation och tillväxt.

En ökad innovationsförmåga och produktionskapacitet hos företagen ger möjlighet att generera goda måltider, fler jobb i hela landet, ökad tillväxt, ökad hållbarhet, ökad försörjningsförmåga, stärkt folkhälsa och en levande landsbygd. Ovanpå detta finns stora möjligheter att dela med oss av högkvalitativ och god svensk mat genom en signifikant ökad livsmedellexport.

Sektorn består av en lång värdekedja och få branscher är lika komplexa som livsmedelskedjan och den innehåller en stor mängd små och medelstora företag. Dessa präglas av ett stort entreprenörskap som med rätt förutsättningar kan bli en stark tillväxtmotor.

Vad krävs då för att realisera den tillväxtpotential som identifierats? I en rapport från Sweden Food Arena från 2018 visas att klassiska svenska kärnsektorer, som skogs-, fordon- och stålindustri, rankas högt internationellt avseende innovationsförmåga. Sverige vet hur man utvecklar framgångsrika verksamheter med en hög exportandel – baserat på unika svenska förutsättningar, råvaror och kompetens. Denna kunskap parat med en signifikant ökad svensk investering i innovationsförmåga kan tillämpas också på livsmedelssektorn.

Den svenska livsmedelssektorn hamnar i dagsläget långt ner i rankingen av innovationsindex. I toppen av listan ligger Nederländerna, Irland och Danmark. Framgångsreceptet bygger på långsiktighet, nära samverkan mellan näringsliv, stat och ekonomi. Och ett starkt exportfokus. Det visar tydligt att sambandet mellan innovation och export samt tillväxt är stark.

För att tillvarata denna tillväxtpotential behövs tre tydliga åtgärder:
— Tydlig och ökad samverkan mellan företagen, akademien och staten
— Incitament för samverkan med andra branscher och sektorer
— En signifikant ökad svensk satsning riktad mot behovsstyrd forskning och innovation i hela livsmedelssektorn

Satsningen behöver också innehålla helt nya arbetssätt som ökar andelen forskningsresultat som realiseras till värdeskapande innovationer på marknaden. Vi måste jobba på nya sätt i samverkan från start till mål.

Det är detta som är Sweden Food Arenas mål och vision – vi samlar hela den svenska livsmedelssektorn och arbetar för att driva fram en signifikant ökad svensk satsning på forskning, utveckling och innovation. Livsmedelssektorn är en ny svensk kärn-, export- och tillväxtsektor, med potential att bli världsledande – om vi investerar i den på rätt sätt.

Hållbar konsumtion

NULÄGE
För mycket kött

Vilken mat vi konsumerar förändras över tid. Hälsotrender, kostråd, influenser från resor och matlagningsprogram påverkar oss och ger upphov till nya smakpreferenser och vanor. Över tid har matvanorna i Sverige blivit bättre, men fortfarande äter vi inte tillräckligt bra vare sig ur ett klimat- eller folkhälsoperspektiv.

Allt fler konsumenter bryr sig om vad maten innehåller och hur den produceras. Idag finns ett stort utbud av mat som är både prisvärd och hållbar, både i butiker och restauranger. De flesta har råd att äta hållbart. Andelen av hushållens utgifter som går till livsmedel har legat på cirka tolv procent sedan millennieskiftet. För trettio år sedan var motsvarande siffra 20 procent. De flesta av dagens konsumenter har därför goda möjligheter att konsumera prisvärd, bra och hållbar mat.

Även om köttkonsumtionen minskat något under de senaste åren är den betydligt högre än för bara några årtionden sedan. Var fjärde svensk uppger dock att de tänker äta mindre kött under det närmaste året. Det är nödvändigt eftersom köttet står för en stor del av matens klimatpåverkan.

Redan idag märks flera tecken på förändring. E-handelskunder väljer i högre utsträckning än kunder i fysiska butiker att handla ekologiska varor. Även försäljning av växtbaserade proteiner ökar stadigt och allt fler uppger att de tänker äta mindre kött under det närmaste året.

Matsvinn är ett stort problem och så mycket som en tredjedel av den mat som produceras slängs. Den största delen kastas i hushållen, men svinnet finns i hela livsmedelskedjan. Att mat kastas innebär en enorm påfrestning för klimatet helt i onödan.

MÅLBILD 2030
Lätt att välja rätt

Barriärer som tid, pengar och kunskap har övervunnits. Livsmedelsbranschen har tagit ett stort ansvar för att uppmuntra till hållbar konsumtion genom att vägleda konsumenterna till mat som är bättre för både hälsan och klimatet. Det har bland annat resulterat i en högre andel växtbaserad kost och mindre köttkonsumtion. Maten i butiker och på restauranger har tydliga hållbarhets- och ursprungsmärkningar. Matsvinnet har reducerats genom hela livsmedelskedjan.

81,9 kg

kött åt svensken i genomsnitt under 2019. Det är en fördubbling i jämförelse med köttkonsumtionen på 1970-talet.

Jordbruket i siffror, Jordbruksverket, 2019.

2020

Matsvinn är ett problem genom hela livsmedelskedjan.

Färdigmat med dålig ursprungsmärkning.

Svårt för konsumenten att välja hållbar mat.

2030

Halverat matsvinn i hela livsmedelskedjan.

Minskat köttätande.

Lätt för konsumenten att välja hållbar mat.

HUR FÖRÄNDRAR VI?
Axfoods förslag till myndigheter & politiker

01. Anta ett nationellt mål för matsvinn med beslut om fördelning, rapportering och definition. Viktigt att beslut fattas av regering eller riksdag.*

02. Regeringen och relevanta myndigheter bör underteckna den nationella matsvinnsöverenskommelsen och påta sig egna konkreta åtaganden.

03. Ta bort krav på spårbarhet som inte bidrar till livsmedelssäkerhet för att underlätta donationer till sociala organisationer och på så sätt bidra till minskat matsvinn.

04. Bidra till minskat matsvinn genom större tydlighet kring skillnaden mellan bäst före-datum och sista förbrukningsdag med Livsmedelsverket som avsändare som trygghetsgaranti.*

05. Sänk halterna av socker och salt genom samarbete mellan Livsmedelsverket och livsmedelsindustrin samt ge mer resurser för att marknadsföra Nyckelhålet.*

06. Inför obligatorisk ursprungsmärkning av kött, även på restauranger.*

07. Ställ samma krav på vilka bekämpningsmedel som får användas för odling av frukt och grönt vid import till EU som vid odling inom EU.

08. Skärp fiskerikontrollen så att förvaltningsplaner följs och illegala utkast upphör.*

09. Regeringen och Havsmyndigheten bör agera kraftfullt i internationella förhandlingar så att länderna kommer överens om kvoter och förvaltningsplaner som leder till att sill och makrill får använda MSC-märkning.

10. Möjliggör försäljning av mer hållbar fisk i handeln genom att beståndsbedöma insjöfisk.

11. Stödja utveckling av mer selektiva fiskeredskap för att minska onödigt bifångst.

12. Arbeta för att fler materialslag ska kunna återvinnas och ställ krav på att förpackningar som sätts på marknaden ska ingå i ett system för materialåtervinning.*

13. Naturvårdsverket bör utveckla sitt arbete för att stötta målen om att alla plastförpackningar ska gå att materialåtervinna 2022 och vara av återvunnen eller förnyelsebar råvara 2030.*

14. Ta fram råd för klimatsmarta måltider och verka för att en större andel måltider med växtbaserat protein serveras inom offentlig sektor.

15. Främja utvecklingen av odling och förädling av svenska gröna proteiner till såväl foder som livsmedel.

16. Sätt ambitiösa mål för ekologisk konsumtion inom offentlig sektor.*

HUR FÖRÄNDRAR VI?
Axfoods förslag till näringslivet

17. Skapa bra och prisvärda kunderbudanden för hållbara varor, såväl ekologiska som konventionella.

18. Inspirera till fler hållbara och hälsosamma val genom tydlig information online, i butiker och på förpackningar.

19. Ta fram fler gemensamma kriterier för såväl handeln som industrins varumärken i syfte att främja hållbara varor.

20. Skapa en rimlig lägsta nivå på utbudet av hållbara och hälsosamma varor i butik och göra det tydligt i för konsumenterna.

21. Halvera matsvinnet genom bland annat tätare samarbete inom livsmedelskedjan, svinnsmarta utförsäljningar i butik, nya tekniska lösningar och donationer till sociala organisationer.

22. Höj statusen på fryst mat med höga näringsvärden för att minska matsvinnet från färska varor som ibland flygs in.

23. Bidra till mindre matsvinn genom att förändra de kvalitetskrav som ställs på olika produkter, till exempel genom att se över storlekssortering.

24. Minska matsvinnet genom samarbeten mellan olika delar av livsmedelskedjan för att utveckla nya produkter av livsmedel som annars slängs.

25. Erbjud produktmervärden som godare smak, mer fiber och vitaminer samt minska mängden socker och salt i såväl handelns som industrins varumärken.

26. Arbeta för schysstare arbetsvillkor i hela livsmedelskedjan med bland annat krav på IP Arbetsvillkor för leverantörer med säsongsanställda. Sverige bör vara pådrivande i frågan inom EU.

27. Minska användandet av soja från regnskogsområden i såväl djurfoder som livsmedel.

28. Uppmuntra till produktutveckling och större konsumtion av olika sorters fisk för att minska risken för utfiske av populära arter.

29. Utveckla, inspirera och informera om hållbara och goda vegetariska alternativ till kött i butik samt erbjuda fler prisvärda produkter inom kategorin.

30. Utveckla förpackningar tillsammans med livsmedels- och förpackningsproducenter som kan materialåtervinnas och som uteslutande är gjorda av återvunna eller förnyelsebara material.

● *Nytt förslag år 2020.*

** Läs om politikernas respons hittills på våra förslag på s. 26–28.*

Mer växtbaserat är bra för klimatet

GÄSTKRÖNIKA

Produktionen av mat sätter enorm press på Jordens ekosystem. Klimatpåverkan från den genomsnittliga svenska kosten är mer än tre gånger så hög som vad som har definierats som en hållbar gräns. En övergång till en mer växtbaserad kost, med en mindre mängd kött och mejeriprodukter, är för de allra flesta det mest effektiva sättet att minska kostens klimatpåverkan.

Det är glädjande att se att den ökande köttkonsumtionstrenden i Sverige verkar vara bruten och att köttkonsumtionen går ned, även om det skulle kunna gå ännu fortare. Livsmedelsproduktionen ger dock inte bara klimatpåverkan utan den påverkar miljön på många olika sätt. Det finns också flera andra viktiga hållbarhetsaspekter som måste vägas in i begreppet hållbar mat, till exempel användning av antibiotika och bekämpningsmedel, markbördighet, djurvälstånd och en rad socioekonomiska faktorer.

Ett ensidigt fokus på bara en hållbarhetsaspekt riskerar att leda fel. Till exempel vid val av kött. Kyckling är det köttslag som har lägst klimatpåverkan, men kycklingar äter i stor utsträckning sådant som vi människor kan äta – spannmål och soja. Gräsätande djur som nöt och lamm däremot omvandlar sådant som vi människor inte så lätt kan äta – gräs – till näringstätta livsmedel.

Odling av gräs på åker, så kallad vallodling, bidrar till att bevara markens bördighet och minska behovet av ogräsmiddel. Betande djur är också en förutsättning för att bevara naturbetesmarker som är ett av Sveriges mest hotade ekosystem. Men allt nöt- och lammkött kommer inte från djur som betar. Att välja certifierat naturbeteskött (Svenskt Sigill) eller ekologiskt nöt- och lammkött är ett sätt att veta att djuren varit ute och betat och ätit mest gräs.

När det gäller vegetarisk mat gäller det att se upp med produkter som produceras i tropiska regioner och som är vattenkrävande. Genom att välja svenska produkter minskar vi efterfrågan på jordbruksmark i andra länder och ekologisk produktion minskar bekämpningsmedelsanvändningen.

Hur ska man som enskild konsument kunna hålla reda på allt? Det är förstås omöjligt. Även de mest pålästa konsumenterna vet oftast för lite om produkterna i butiken. Därför vilar ett stort ansvar på livsmedelsindustri och handel att se till att produkterna som säljs är hållbart producerade. Och att det som exponeras och säljs i butiken framför allt är de produkter vi behöver äta mer av. Vi konsumenter måste också vara beredda att betala lite mer för hållbar mat.

Elin Röö
Forskare hållbara livsmedelssystem, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)

Min viktigaste hållbarhetsfråga:
"Det kan inte en forskare svara på"

Det äter jag mer av 2030:
"Svenska baljväxter"

Svenska mervärden

2020

Litet utbud av svensk färdigmat och förädlade varor.

Outnyttjad potential för svensk export av mat.

Svenska mervärden är relativt okända.

2030

Rikt utbud av svensk färdigmat och förädlade produkter.

Betydande svensk export av livsmedel.

Stor kunskap om och utveckling av svenska mervärden.

NULÄGE

Få satsningar på produktutveckling

Svensk livsmedelsproduktion kännetecknas av hög livsmedelssäkerhet, god djuromsorg, tuffa miljökrav, bra smittskydd och låg antibiotikaanvändning av friska djur. Samtidigt är förädlingsgraden och lönsamheten förhållandevis låg.

Under de senaste åren har lönsamheten i livsmedelkedjan försämrats. Den tillväxt som finns beror snarare på ökade volymer än ökade produktvärden. Samtidigt har producenterna svårt att omsätta sina mervärden vad gäller bland annat miljöpåverkan, klimatutsläpp och djurskydd till konkurrensfördelar. Detta trots att efterfrågan på hållbart producerade livsmedel ökar.

Många företag släpar efter när det gäller innovation och har svårt att utveckla produktegenskaper som det finns en hög betalningsvilja för på marknaden. För att främja tillväxt och utveckling krävs satsningar på kunskap och forskning som bidrar till starkt innovationskraft i hela livsmedelskedjan. Dessutom behövs satsningar på förädling, produktutveckling och marknadsföring som gör att företagen kan ta ut ett högre pris på marknaden och dra nytta av sina mervärden.

Tillsammans med innovation och utveckling är konsumenternas förståelse för svenska mervärden avgörande för en konkurrenskraftig svensk livsmedelsproduktion. I takt med att svenska konsumenter ställer allt högre krav på information om varifrån maten kommer har tydlig ursprungsmärkning blivit en självklarhet inom handeln.

Svenskmärkningen förbättrar möjligheterna för producenter att få betalt för sina mervärden. Det finns även en stor potential i förädlade produkter att generera ökade exportintäkter och nya arbetstillfällen.

MÅLBILD 2030

Ökad export av förädlade livsmedel

2030 har utvecklingen av Sveriges livsmedelsproduktion tagit stora kliv framåt. Mervärden såsom god djurvälstånd, låg antibiotikaanvändning, hög livsmedelssäkerhet och god kvalitet ses som en tillgång, inte som ett hinder. Det ökar konkurrenskraften för svenska livsmedels både på den inhemska och globala marknaden.

Genom större satsningar på forskning, innovation och produktutveckling ökar förädlingsgraden av svenska livsmedel. En välkänd svensk export med högt renommé hos konsumenterna, framför allt inriktad på förädlade produkter, genererar högre intäkter för producenterna. Även möjligheterna till ett utvecklat hållbart vattenbruk inom Sverige tas tillvara.

HUR FÖRÄNDRAR VI?

Axfoods förslag till myndigheter & politiker

- 31. Tydliggör vikten av långsiktighet för satsningar på export av förädlade livsmedel med mervärden inom miljö och djuromsorg i regeringens handlingsplan.*
- 32. Utöka satsningarna på utveckling och innovation av svenska livsmedel.*
- 33. Ta fram en saklig och tydlig jämförelse av hur svenska mervärden står sig i förhållande till större utländska producenter för olika produktkategorier.*
- 34. Satsa långsiktigt på Sweden Food Arena som bidrar till innovation och utveckling av svensk hållbar mat med en starkare koppling till de svenska miljömålen.*
- 35. Prioritera behovsdriven forskning inom hållbart vattenbruk och förädling av gröna proteiner.*
- 36. Inför betesrätt för tjurar som ett led i att stärka djurvälstånd och den biologiska mångfalden genom att landsbygdsprogrammet främjar en övergång till betesbaserad uppfödning av stutar.
- 37. Utveckla svenskt vattenbruk för ökad hållbar produktion med särskilt fokus på foderfrågor och kretslopp.*

HUR FÖRÄNDRAR VI?

Axfoods förslag till näringslivet

- 38. Fortsätt att utveckla svenska mervärden såsom god djurvälstånd, låg antibiotikaanvändning och hög miljöhänsyn samt tydligt definiera vad de står för.
- 39. Utöka utbudet av färdigmat av svenska råvaror av hög kvalitet.
- 40. Stötta och göra produktionsinnovationer såsom vattenbruk mer hållbara.
- 41. Utveckla fler tydliga hållbarhetskoncept som komplement till ekologiskt.
- 42. Satsa på mer svensk råvara i handeln och industrins produkter.
- 43. Utveckla nya gemensamma affärsmodeller i livsmedelskedjan som möjliggör för fler mervärden och ökad lönsamhet vid god djuromsorg och hög miljöhänsyn.
- 44. Besluta om hållbarhetsförbättringar som jordbrukare kan få betalt för ur lantbruksprogrammet.
- 45. Informera konsumenterna om köttet kommer från djur som haft möjlighet till utevistelse och bete.

● *Nytt förslag år 2020.*

**Läs om politikernas respons hittills på våra förslag på s. 28—29.*

53

miljarder kronor uppgick värdet av svensk livsmedelsexport till 2019.

Livsmedelsföretagen.se, 2020.

GÄSTKRÖNIKA

Svenskt ekologiskt — så lokalt det kan bli

Charlotte Bladh André
VD, Organic Sweden

Min viktigaste hållbarhetsfråga:
"Fixar vi maten, fixar vi klimatet"

Det äter jag mer av 2030:
"En ostmacka med bröd bakat på svenska ekologiska kulturspannmål och ost från ett småskaligt ekologiskt mejeri"

Hur många svenskar känner en bonde, mejerist eller mjölnare? Helt säkert är det betydligt färre i dag än för femtio eller hundra år sedan. Själv brukar jag stoltsera med att både farfar och gammelfarfar var lantbrukare, men egentligen är jag också uppvuxen med att både mjölken, köttet och äggen kommer från affären. Nu har två kriser fått upp våra ögon för dem som ser till att vi får mat på våra tallrikar.

Allt färre konsumenter har en relation till vare sig vårt lantbruk eller vår matproduktion. Det krävdes en extremt varm sommar — torkan 2018 — och en global pandemi för att påminna oss om hur viktigt det är att det finns de som brukar jorden, tar hand om djuren och förädlar det vi lägger på tallriken. Helt plötsligt har ett ord som självförsörjningsgrad dammats av och blivit en angelägenhet, liksom den lokala maten — som allt fler debattörer och beslutsfattare börjat tala sig varma för. Men vad gör maten lokal? Och hur lokal är den svenska maten egentligen?

I dag lägger vi ungefär varannan matkrona på svenska livsmedel. Förutom det som inte kan produceras i Sverige som kaffe, te och citrusfrukter så är alltså en stor andel av den mat vi äter importerad. Det betyder att det finns gott om utrymme att främja den lokala produktionen.

Det framhålls ofta i debatten att Sverige har en självförsörjningsgrad på ungefär 50 procent, men det verkar inte riktigt stämma när man tänker efter. Vi importerar nämligen en lång rad insatsmedel som konstgödsel, kemiska bekämpningsmedel, drivmedel och djurfoder för att producera den svenska maten.

Självförsörjning "på riktigt" handlar om att slippa importera insatsmedel och djurfoder från andra länder. Här finns mycket att lära av Sveriges 5 000 ekologiska lantbrukare. De använder lokala resurser och arbetar i kretslopp

— metoder som både FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation, samt FN:s klimatpanel, IPCC, ser som viktiga verktyg för en mer hållbar markanvändning. På köpet får vi då biologisk mångfald, levande jordar, rent vatten, extra god djurhållning och hälsosamma livsmedel.

Svenska konsumenter visar nu mer än någonsin ett engagemang för den lokala ekomaten. Vi ser intresset i det växande antalet gårdsbutiker, lokala matmarknader, REKO-ringar, lådprenumerationer av gräsbeteskött och ekologiska grönsaker. Även butiker, exempelvis Hemköp, spelar en avgörande roll. Genom att erbjuda ett brett sortiment av lokal- och närproducerade ekologiska och KRAV-märkta livsmedel kan dagligvaruhandeln bidra till mindre import av både livsmedel och insatsmedel och främja en mer hållbar produktion.

Vill vi ha en försörjningsförmåga som är värd namnet? Vill vi ha ett hållbart jordbruk i världsklass? I sådana fall behöver vi fortsätta stötta våra ekolantbrukare och våra ekologiska livsmedelsföretag, särskilt de lokala och småskaliga producenterna som berikar vår matkultur med allt från bröd på kulturspannmål till förädlade baljväxter, charkuterier, hantverkssost, äppelmust, öl och mycket annat.

Låt oss se torkan sommaren 2018 och coronakrisen som påminnelser om att vi behöver återskapa relationen till maten och människorna som ser till att den hamnar på våra bord.

Landsbygden är en resurs

2020

Bra jordmark exploateras ofta för andra ändamål.

Bristande samhällsservice och infrastruktur på landsbygden.

Låg grad av småskalig livsmedelsförädling och lokala produkter.

2030

Samhällsplaneringen prioriterar bra jordbruksmark.

Mer småskalig livsmedelsförädling och lokala produkter.

Väl utbyggd och växande samhällsservice på landsbygden.

NULÄGE

En levande och växande landsbygd är en förutsättning för Sveriges utveckling och tillväxt.

Det är många faktorer som är viktiga för att göra en bygd levande. En av de allra viktigaste är tillgången till en matbutik. Om butiker stänger på grund av sviktande kundunderlag och lönsamhet, riskerar även annan viktig service att försvinna. Att upprätthålla service på mindre orter är en stor utmaning, men absolut nödvändigt för att glesbygder ska fungera och inte avfolkas.

Det är viktigt att satsa på utveckling av landsbygden, inte bara bevarande och upprätthållande av befintligt utbud. Att intresset för lokalt producerade livsmedel och gröna näringar ökar är något som gynnar landsbygden. Liksom trenden att semestra nära naturen. Dessutom behöver landsbygden få ta del av digitaliseringen av samhället, bland annat genom tillgång till fiber, för att gynna distansarbete och lokalt företagande.

Bördig jord är nödvändig för ett framgångsrikt jordbruk. Tyvärr värderas sådan mark inte alltid som en tillräckligt viktig resurs i samhällsplaneringen. Istället exploateras många gånger bra jordbruksmark för andra ändamål.

MÅLBILD 2030

Landsbygden utvecklas och lockar allt fler boende och företag.

Landsbygden får rätt förutsättningar för att ta vara på sin potential och underlätta samhällets omställning till en biobaserad och klimatanpassad ekonomi.

Vårt lands stora landområden, många sjöar, kustområden och jordbruksmarker ses som en stor tillgång. Allt fler ser fördelar med att arbeta och bedriva företag utanför städerna, nära naturen. Våra beslutsfattare driver en politik och genomför satsningar som bygger på långsiktig tillväxt av landsbygden.

Dagligvaruhandelns butiker på landsbygden fungerar som servicecenter för allt från matinköp till betalningar, paketutlämning och sociala verksamheter. Satsningar görs på att vidareutveckla samhällsservice, infrastruktur, bredband och kollektivtrafik i landsbygden. Matupplevelser och turism i gårdsmiljö utvecklas ytterligare och lockar allt fler.

HUR FÖRÄNDRAR VI?

Axfoods förslag till myndigheter & politiker

46. Verka för en sammanhållen nationell politik för landsbygden.*

47. Skydda bra jordbruksmark genom starkare lagstiftning.*

48. Främja biologisk mångfald inom landsbygdsprogrammet. Särskilt genom satsningar på gränsområden mellan biotoper som till exempel åkerkanter mot skog och vattendrag.

49. Tillgängliggör särskilda utbildningar inom exempelvis livsmedelsförädling och marknadsföring för att stärka och utveckla lokala entreprenörer.*

50. Permanenta det driftstöd som infördes till glesbygdsbutiker 2016 samt bidra till finansiering av kompetensutveckling av lanthandlare.*

51. Ge landsbygden tillgång till bredband via fiber.*

52. Främja samarbeten mellan landsbygdsbutiker och kommuner som ett servicekomplement till hemtjänsten.

HUR FÖRÄNDRAR VI?

Axfoods förslag till näringslivet

53. Säkra en effektiv varuförsörjning av livsmedel till landsbygdsbutiker.

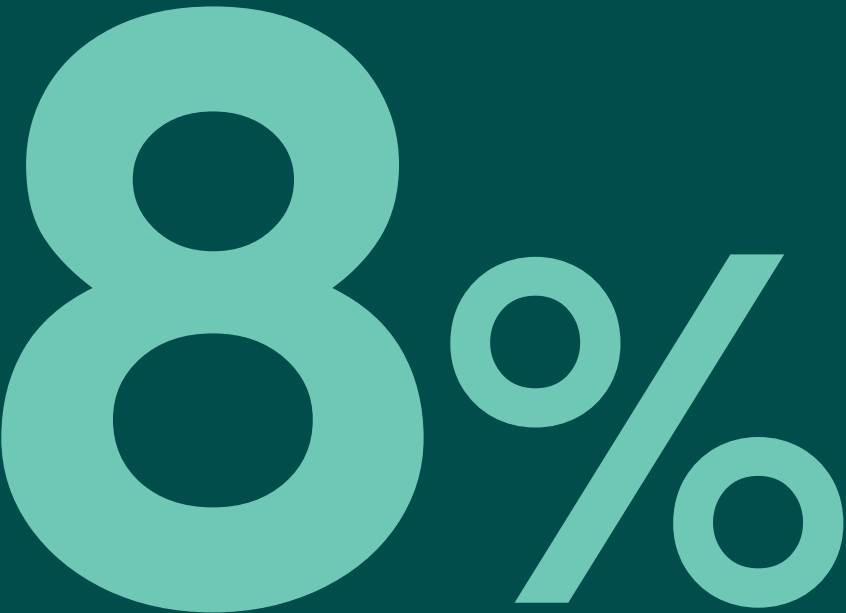
54. Kompetensutveckla lanthandlare för att skapa en långsiktig överlevnad för samhällsviktiga småbutiker på landsorten.

55. Utveckla dagligvarubutiker i glesbygd till lokal mötesplats genom exempelvis apoteks- och postservice.

56. Samverka med kommuner för att komplettera serviceutbudet på mindre orter.

● *Nytt förslag år 2020.*

** Läs om politikernas respons hittills på våra förslag på s. 29.*

av Sveriges landyta består av jordbruksmark.

"Markanvändningen i Sverige", SCB 2019.

GÄSTKRÖNIKA

Vår väg mot ett hållbart jordbruk

Ylwa och Kjell Sjelin
Ekobönder i Vattholma

Vår viktigaste
hållbarhetsfråga:
”Ett stabilt klimat”

Det äter vi mer av 2030:
”Mat från perenna växter som
grönsaker, nötter, spannmål,
baljväxter, bär och frukter”

Vi driver en ekologisk gård utanför Uppsala. Och att vara ekobönder är det bästa vi vet. Att få producera råvaror till livsmedel som vete, havre, ärter, råg, åkerbönor, raps och ett flertal andra sädesslag känns bra. Även att skörda, torka, ta hand om och leverera dem till olika kvarnar och ekologiska mjölgårdar är tillfredsställande.

Vi har djur i mindre skala på gården. Vi har djuren i vad vi kallar åkermarksbaserad djurhållning på vallar, med olika gräs och klöverarter på gården. Det betyder att djuren är ute året runt och har flyttbara väderskydd där de kan gå in och ligga på torr ströhalm, om de vill. Djuren vistas och betar på de foderproducerande åkrarna hela året utom när vi har dem på stenig betesmark en tid på sommaren.

På fälten där vi har djuren på vinterhalvåret lagras vinterfodret i form av fermenterat sommargräs i vita, plastade och lufttöta balar. På vinteråkern lagrar vi också den torra ströhalm som till exempel består av stjälkarna från vete. Gödseln blir kvar på åkermarken, tas omhand, sprids och brukas ner i marken inom normalt tio minuter efter spridning. Den är vanligtvis inte komposterad i vårbrukstider (april–maj) för att spara kvävet och, vad vi tror, minska utsläppen av lustgas som är kvävebaserad. Lustgas är den största klimatgasen från lantbruket.

Betesmarken består av mark mellan skog och åker med en del träd och buskar där djuren håller marken öppen genom sitt bete av olika sorters gräs, en mängd andra växter och löv. På betesmarken gynnar de betande djuren en särskilt rik biologisk mångfald.

Hönsen, som för närvarande inte är så många, håller vi i traktorflyttade hönshus som flyttas en gång per vecka på sommarhalvåret. På vintern får hönsen bara gå ut på den inbyggda altanen i direkt anslutning till det isolerade hönshuset.

Vi har för närvarande inga grisar, men har annars haft det under 30 år. De har varit i skogen på nya förnygringsytor varje år där de gjort ett fantastiskt markberedningsjobb mellan stenblocken. Grisarna har gjort att vi har ökat självförnygringsgraden av gran, björk och tall över hundra gånger. Därför har vi inte behövt plantera några skogsplanter alls på 25 år.

Men hur är det med uthålligheten och resiliensen på vår gård? Det tänker vi mycket på. Vi odlar mestadels ettåriga växter som normalt kräver jordbearbetningar varje år. De kräver dragkraftsenergi och oxiderar markens kol till koldioxid i atmosfären.

Vi som arbetar inom fotosyntessektorerna lantbruk och skogsbruk skulle kunna vara rejäla nettokolinlagrare, reparatörer av livsuppehållande system som till exempel ett stabilt klimat. Därför har vi sedan sju år tillbaka olika testodlingar av fleråriga växter för livsmedel på vår åkermark. Här finns en liten designad skogsträdgård med ett tjugotal perenna livsmedelsproducerande träd, buskar och örter. Vi har även en demonstrationsodling med ett par hundra fleråriga växter till livsmedel, en alléodling och en liten våtmark för perenner till livsmedel. Idén med våtmarken är att bevara vattnet i odlingslandskapet för olika nyttor. På gården har lantbruksuniversitetet odlingar av flerårig spannmål under växtförädling.

Frågan är om perenner till livsmedelsproduktion — och många andra åtgärder i lantbruket — är vägen till ett produktivt och reparativt lantbruk. Det känns i alla fall viktigt och kul att vara med i den processen och visst vill ni också vara med?

Ett fossilfritt Sverige

2020

- Främst fossila bränslen inom jordbruket.
- Brist på råvara till biodrivmedel.
- Brist på laddningsstationer för elbilar.

2030

- Jordbruket använder sig av förnyelsebar energi.
- Fossilfria varutransporter.
- God tillgång till laddningsstationer för elbilar.

NULÄGE
Beroendet av fossila bränslen måste brytas för att bromsa klimatförändringarna.

Användning av fossila bränslen bidrar till global uppvärmning och klimatförändring. Transporter bidrar till stora mängder koldioxidutsläpp och står enligt Trafikverket för ungefär en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Därför är det viktigt vilka transporter och drivmedel som används.

Minskning av fossil råvara kan ske genom energieffektivare fordon och en övergång till biodrivmedel och förnyelsebar energi såsom sol, vind och vatten. Idag råder det dock brist på hållbar råvara till biodrivmedel även om det svenska jord- och skogsbruket har stor potential för att kunna bidra med råvaror. På åkrar och i skogar växer många av de råvaror som kan möjliggöra en utfasning av fossila råvaror.

Trots att det svenska jordbruket är klimateffektivt i en global jämförelse, står sektorn fortsatt för betydande utsläpp av växthusgaser. Till stor del handlar det om metan och lustgas som kommer från djurhållning, gödsel och markanvändning. En stor klimatpåverkare är även de fossila bränslen som ofta används inom såväl jordbruk som transporter. Jordbruket har därför en nyckelroll i klimatomställningen.

MÅLBILD 2030
Jordbruket är självförsörjande av bränsle och gödsel.

Vi ser ett svenskt jordbruk som producerar utan att använda fossila bränslen och som blivit självförsörjande av hållbara bränslen. Jordbruket går mot att bli helt soldrivet, till exempel genom att traktorerna använder biodrivmedel och konstgödsel framställs med hjälp av bioråvara istället för fossilgas. Ett sådant jordbruk går dessutom hand i hand med de växande grödorna som i sig är soldrivna.

Infrastrukturen för att ladda elbilar är god och tillgången till fossilfria bränslen ökar. Att varutransporter drivs på fossilfria bränslen är idag en självklarhet.

HUR FÖRÄNDRAR VI?
Axfoods förslag till myndigheter & politiker

- 57. Fullfölj övergången till fossilfria och hållbara transporter där PFAD och andra produkter från oljepalmen inte används som drivmedel.*
- 58. Driv frågor om statsstödsregler inom EU för att dessa inte ska utgöra ett hinder för övergången till ett fossilfritt samhälle.*
- 59. Minska användningen av fossila bränslen genom en grön skatteväxling där en skatt införs på fossila bränslen och arbetsgivaravgiften sänks.*
- 60. Utveckla infrastrukturen för laddningsstationer till elbilar.*
- 61. Gynna produktion av förnyelsebar el genom en kombination av skattefrihet och elcertifikat.*
- 62. Skattebefria all solel som produceras på och används inom den egna fastigheten, oavsett storlek.*

- 63. Belägg fossila bränslen inom jordbruket med en koldioxidavgift (istället för den nuvarande koldioxidskatten) och återför avgiften till att främja hållbara satsningar inom jordbruksnäringen.*
- 64. Avveckla jordbrukets diesel-skatteförmån och ersätt den med hållbara åtgärder som stärker jordbrukets lönsamhet.
- 65. Stimulera övergången till hållbara biodrivmedel inom jordbruket.*
- 66. Stärk konkurrenskraften för biodrivmedel genom välriktade skatteincitament.*
- 67. Ge ekonomiskt stöd för uppgradering till naturliga köldmedia i kylar och frysar i butiker (i hela landet) som inte orsakar utsläpp av växthusgaser.*
- 68. Ta hänsyn till förutsättningarna för dagligvaruhandelns e-handel i stadsplaneringen.*

HUR FÖRÄNDRAR VI?
Axfoods förslag till näringslivet

- 69. Etablera fler bostadsnära butiker som möjliggör för konsumenter att handla utan att ta bilen.
- 70. Sätt upp fler elstolpar vid butiker.
- 71. Använd el- och elhybridslastbilar vid mattransporter i städer.
- 72. Använd hållbara drivmedel istället för fossila bränslen vid transporter.
- 73. Förbättra logistiken för e-handel över hela landet.
- 74. Byt ut butikernas engångsartiklar av fossil plast mot produkter tillverkade av förnybar råvara.

● *Nytt förslag år 2020.*

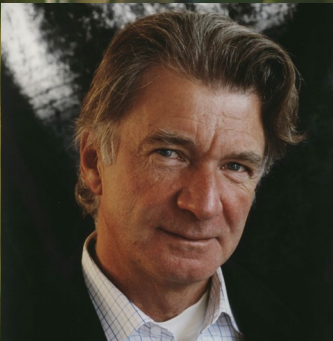
** Läs om politikernas respons hittills på våra förslag på s. 29–31.*

13%

(cirka) av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser kommer idag från jordbruket.

Naturvårdsverket, 2020.

GÄSTKRÖNIKA

Anders Wijkman
Ordförande Climate-KIC, ett innovationsprogram på EU-nivå för klimatsmarta lösningar

Min viktigaste hållbarhetsfråga:
"Att inse att allting hänger ihop — vi måste tackla hoten mot klimatet och den biologiska mångfalden tillsammans"

Det äter jag mer av 2030:
"Svenska ärt- och baljväxter"

Vår framtid avgörs på landsbygden

Jordbrukets klimatpåverkan hamnade länge under radarn. Men jordbrukets andel av växthusgaser globalt uppskattas till över 20 procent, när hänsyn tas till förändringar i markanvändningen. I Sverige är jordbrukets andel av utsläppen 13 procent.

Nyligen presenterade LRF och Fossilfritt Sverige en rapport med förslag att göra jordbruket fossilfritt till 2030. Fokus i rapporten riktas i första hand på den energi som används på gårdarna för arbetsmaskiner, värme och torkning. Ambitionen är bra. Men perspektivet borde varit bredare och även innefattat djurhållningen och hur marken bearbetas och sköts.

Planetens jordar är en livsviktig resurs. Som Peter Sylvan beskriver det i "Six Feet Under": "Jordarna ger oss inte bara föda, foder, fiber, energi, industriråvara och arbetstillfällen. De filtrerar, avgiftar, fördröjer och lagrar också allt regnvatten på väg tillbaka till himlen eller till havet. I och på jorden finns en avgörande del av den biologiska mångfald vi inte kan leva utan."

Om 50 år måste det jordarna producerar räcka till en befolkning som är upp till tre miljarder större. Samtidigt kan 25 procent av dagens jordbruksmark bli obrukbar på grund av jordförstöring. Problemet förvärras av att ett varmare och torrare klimat dessutom väntas

leda till att stora regioner får reducerad produktionsförmåga. Samtidigt kan dock produktionspotentialen i Sverige öka. Det finns alltså all anledning att slå vakt om jordbruksmarken. Den överbyggnad som skett av våra bästa matjordar är oansvarig.

Jordförstöringen går fortast i söder, långsammare i norr. Men också i Sverige är jordförstöringen betydande. Behovet är stort att ställa om till ett jordbruk som inte bara måste kunna producera mer, med mindre insatser, utan därtill bidra till att stabilisera klimatet och hindra fortsatta förluster av biologisk mångfald.

Nya metoder att bruka jorden, inspirerad av ekologisk forskning, visar sig att man kan bruka jorden utan att förbruka den och att den, tvärtom, istället växer till. Vi talar här om ett jordbruk som inte läcker ut näring och rester av växtskyddsmedel i hav och grundvatten och som likaledes inte läcker växthusgaser till atmosfären.

De erfarenheter som finns av "conservation agriculture" — det vill säga minimerad jordbearbetning, odling av mellangrödor, varierad växtföljd, marken alltid täckt och genomvävd av växande eller vissnande rötter — visar att energiförbrukningen på gårdarna kan halveras och behovet av mineralgödsel och bekämpningsmedel kan minskas. Med denna typ av åtgärder ökar samtidigt den biologiska mångfalden, näringsläckaget minskas och kolinlagringen i marken ökas.

Förhållandena varierar, bland annat vad gäller jordarnas beskaffenhet, men en ökad bindning av kol med cirka ett ton CO2/ha verkar vara rimligt som mål för betydande delar av jordbruksmarken i vårt land. Följden skulle samtidigt bli, som en effekt av att mullhalten ökar, att skördevolymen bibehålls eller till och med ökar. Olika exempel från gårdar i södra Sverige ger belägg för detta.

Vår framtid avgörs till stor del på landsbygden. De gröna näringarna är själva basen för vår försörjning även om ekonomerna normalt inte beskriver det så. Lantbruket, som för drygt hundra år sedan stod för halva BNP, svarar idag bara för 1 procent. Men det säger ju föga om jordbrukets betydelse och visar ihålligheten i BNP-redovisningen.

En viktig aspekt rör alla de eko-systemtjänster som både skog och jordbruk svarar för. Arbetet att rena luft och vatten och vara en sänka för koldioxid redovisas inte idag, vare sig som plus- eller minusposter. Detta måste vi ändra på, inte minst för att stimulera jordbruket i riktning mot inte bara lägre fossilanvändning utan att radikalt minska läckagen av näringsämnen och koldioxid och börja bygga kol i marken.

Hållbar produktion

2020

Låg andel försäljning av ekologiska varor.

Stor användning av kemiska bekämpningsmedel i matproduktionen.

Hög användning av antibiotika till friska djur i flera EU-länder.

2030

Minskad användning av bekämpningsmedel i matproduktionen.

Mindre förluster av växtnäring i kretsloppen.

Ingen gruppbehandling med antibiotika till friska djur.

NULÄGE

Dagens jordbruk kan inte försörja en växande befolkning på ett hållbart sätt.

En växande global befolkning kräver mer hållbara produktionsmönster och högre produktion per odlad yta. Utmaningen ligger i att förse fler människor med mat samtidigt som jordbruket även behöver bidra med exempelvis biobränsle och industriråvaror. En hållbar produktion fyller våra behov av livsmedel samtidigt som den håller sig inom planetens gränser vad gäller allt från utsläpp av växthusgaser, kemikalieanvändning, biologisk mångfald, vatten- och markanvändning till fosfor- och kvävecykler.

Jordbruket har många utvecklings-möjligheter som kan bidra till en mer hållbar produktion. Genom att låta mark vara beväxt så länge som möjligt binds mer kol i marken. Odling av vall, mellangrödor och naturbete blir därför allt viktigare inslag. Omställning till mer ekologisk produktion utan kemiska bekämpningsmedel, varierande växtföljder och betande djur är därför viktigt.

En utmaning är djurhållningen där stor mängd antibiotika används till friska djur i många länder som Sverige importerar livsmedel från. För att motverka antibiotikaresistens behövs förändringar i produktionsmetoder och djurhållning med minskad användning av antibiotika till friska djur.

MÅLBILD 2030

Ett jordbruk som gynnar den biologiska mångfalden.

Fler och mer hållbara, innovativa och effektiva metoder inom jordbruksproduktionen har utvecklats. Ekologiskt jordbruk bidrar med teknikutveckling som övrigt jordbruk också kan dra nytta av. Användningen av kemiska bekämpningsmedel har minskat inom det konventionella jordbruket och beroendet av fossila bränslen brutits. Förlusterna av växtnäring har minskat och kretsloppen har blivit mer slutna. Försäljningen av ekologiska varor ökar och avkastningen inom det ekologiska jordbruket har förbättrats. Gruppbehandling med antibiotika till friska djur har upphört.

HUR FÖRÄNDRAR VI?

Axfoods förslag till myndigheter & politiker

- 75. Ta fram ytterligare en handlingsplan till regeringens livsmedelsstrategi med en tydlig hållbarhetskoppling till de nationella miljömålen där frågan om att främja ekologisk produktion ingår.
- 76. Modernisera och utveckla EU:s ekoförordning tillsammans med sakkunniga intressenter.*
- 77. Stöd utvecklingen av en än mer hållbar och produktiv ekologisk produktion.*
- 78. Inför ett omställningsstöd för att fler bönder ska kunna ställa om till ekologisk produktion.*
- 79. Ge ekonomiska incitament till ekologiska jordbruk och lantbruksforskning.*
- 80. Arbeta för minskad antibiotika-användning och förbättrat djurskydd inom EU samt i internationella handelsförhandlingar.*
- 81. Inför ett system för ekonomiska styrmedel som bygger på avgifter där pengarna återförs till primärproduktionen i syfte att minska insatsmedel som konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel.

HUR FÖRÄNDRAR VI?

Axfoods förslag till näringslivet

- 82. Verka för höjd produktion för ekologiskt lantbruk genom samarbeten inom hela livsmedelskedjan.
- 83. Satsa på att öka efterfrågan av ekologiska och andra hållbara produkter bland annat genom att lyfta fram dem i kampanjer och butiker.
- 84. Utarbeta nya affärsmodeller där handeln närmar sig jordbruket och ger långsiktiga incitament för ett mer hållbart jordbruk.
- 85. Lyft fram hur produkter som tagits fram utan bekämpningsmedel bidrar till ökad biologisk mångfald.
- 86. Satsa på mer odling av fleråriga växter som klarar större variationer i klimatet och bidrar till att binda mer kol i marken.

● *Nytt förslag år 2020.*

** Läs om politikernas respons hittills på våra förslag på s. 31.*

4746

av Sveriges arter rödlistas eftersom de riskerar att dö ut.

GÄSTKRÖNIKA

Den nya maten — vem ska ta risken?

Anna Henning Moberg
Projektutvecklare Framtidens mat, Axfoundation

Min viktigaste hållbarhetsfråga:
”Prata mindre, gör mer”

Det äter jag mer av 2030:
”Mat som inte har ätit vår mat”

Vi svenskar vill äta allt mer lokalt producerad mat. Krisen vi befinner oss i just nu har blottlagt hur sårbar vår livsmedelsförsörjning är. Att vi är beroende av import för att inte butikshyllorna ska gapa tomma. Inte bara i form av matvaror från andra länder, utan även av insatsråvaror till jordbruket i form av mineralgödsel, drivmedel och inte minst foder till våra kött-, ägg- och mjölkdjur. Dessutom står det tydligt för alla som följer med i den allmänna debatten att den animalietunga kost vi har idag är ohållbar.

Så hur svårt kan det vara? Att odla grödor som vi människor äter direkt borde vara så mycket enklare och billigare än att ta dem via djuren i form av foder. Eller? Hur svårt som helst visade det sig. Som att lägga ett pussel där bitarna inte finns. Än.

Våren 2017 började vi på Axfoundation provodla olika proteingrödor på testgården Torsåker. Det var sötlupin, gråärta och åkerböna. I vårt experimentkök tog vi fram nya produkter på dessa baljväxter. Visionen var att vår mat inte bör äta vår mat — idag går cirka 70 procent av all åkermark åt till att odla djurfoder. Vi ville hitta alternativ till soja eftersom den växer dåligt här och istället odlas på andra sidan jordklotet. Dessutom ofta på ett sätt som skadar både naturen och människorna i produktionen.

Men efter upplagning och provsmakning tog det stopp. Det är en sak att göra prototyper. En helt annan att skala upp och förändra system. Grödor måste rensas innan de tas in i fabriker. En del måste skalas och förädlas vidare.

Men det finns ju redan produkter gjorda på svenska proteingrödor i handeln? Ja, men är de förädlade i Sverige? Antagligen

inte. De färdigkokta öländska bönorna i tetran i butiken är förmodligen blötlagda, kokta och förpackade i Italien och det ärt-köttsubstitut som finns i frysdisker är antagligen hårt processat till en köttliknande textur i Holland.

Det finns helt enkelt väldigt lite infrastruktur i vårt land för att omvandla svenskodlade proteingrödor till god, säker och lättlagad mat som konsumenten vill ha. Det kan mycket väl vara det största hindret för den innovation och utveckling som behövs.

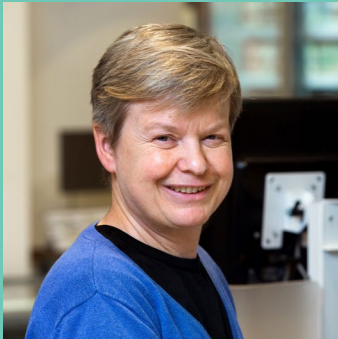
Frågan är då vem som ska ta de miljoninvesteringar som krävs för att skynda på utvecklingen? Är det lantbrukaren som är utlämnad till allt mer varierande yttre faktorer som extremväder och skadegörare? Eller är det från staten investeringspengarna ska komma, finansierade av matmomsen? Är det förädlingsindustrin som bör anpassa sin produktion genom att skapa förutsättningar för att ta emot en mer oförädlad råvara än idag? Eller är det grossisterna och dagligvaruhandeln som genom delat risktagande — avtal, löften och samarbeten — bör ge primärproducenterna mer trygghet och muskler att våga investera?

Hur gick det då med Torsåkers proteingrödor? Jo, utmärkt faktiskt. Det blev en baljväxtfärs som hittills serverats på hundratals skolor, sjukhus och restauranger. Sedan början av maj finns den dessutom i form av färdigrätter på Hemköp och Mat.se. Anpassad efter familjer som inte har tid att laga mat från grunden men ändå vill äta lokalt producerat, hälsosamt och hållbart. Och att vi grejade det hela vägen är tack vare att vi är en oberoende, icke vinstdrivande hållbarhetsorganisation, helt finansierad av en stark företagarfamilj med stort driv för hållbarhetsfrågor. Det ger oss mandat att ägna tid och resurser åt det detektivarbete processen krävt. En nästintill omöjlighet för en mindre aktör.

På Axfoundation är nästa steg att ytterligare utveckla mötesplatsen Torsåker gård, för att fortsätta samla, diskutera och försöka lösa de här problemen tillsammans med representanter från hela värdekedjan. Glädjande nog händer det något när alla samlas vid samma bord. Då är det svårt att skjuta ansvaret till den som kommer före eller efter. Och lyckas vi, så är det nu det händer, i spåren av krisen. till att den hamnar på våra bord.

HÅLLBARHETS-CHEFEN

Nästa kris är redan här

Åsa Domeij
Hållbarhetschef, Axfood

Min viktigaste hållbarhetsfråga:
”Klimat och antibiotikaresistens”

Det äter jag mer av 2030:
”Mer gröna proteiner från Sverige och spannmål från fleråriga grödor”

Antibiotikan är en av mänsklighetens viktigaste tillgångar. Den borde vi vara rädda om. Trots det dör hundratusentals bakterier världen över. Det är en kris som växer i det tysta. Om inte utvecklingen vänder riskerar vi att förflytta oss tillbaka till en tid då det saknades botemedel mot vanliga infektioner.

Problemet har orsakats av produktionsmetoder inom djurhållningen som bidrar till en omotiverat hög användning av antibiotika. Bland annat gruppbehandlas friska djur för att dölja bristande djurhållning. Helt i onödan.

Under den pågående coronakrisen har politiken visat på handlingskraft och fattat många långtgående och modiga beslut. Hur stor påverkan resistenta bakterier har på dödligheten i samband med coronapandemin återstår dock att se. Virusinfektioner kan kompliceras av efterföljande bakterieangrepp och stöttning av antibiotika är ofta viktigt vid intensivvård.

Lösningen finns och att förändra produktionsmetoderna är inte svårt eller dyrt. På 1980-talet var användningen av antibiotika hög i Sverige. Ett ambitiöst arbete vände utvecklingen genom god djurhållning, rengöring mellan varje omgång djur som föds upp och stopp för antibiotika till friska djur minskade användningen snabbt. Att veterinärer i vissa länder inte tillåts tjäna pengar på försäljning av antibiotika är också viktigt.

Inom dagligvaruhandeln arbetar vi idag tillsammans med den fristående och icke vinstdrivande verksamheten Axfoundation för att förbättra gemensamma kriterier för inköp. Det är ett viktigt steg på vägen för att förebygga

onödig och felaktig användning av antibiotika i livsmedelsproduktionen. För att nå längre krävs även kraftfulla politiska insatser med förbud och restriktioner. Idag går arbetet med att minska antibiotikaanvändningen för långsamt även om EU har tagit några viktiga steg framåt.

Hanteringen av coronapandemin visar att politisk handlingskraft är möjlig om viljan finns. Därför är det dags att även ta itu med mer lågintensiva kriser såsom den farliga utvecklingen av multiresistenta bakterier. Att vänta kan innebära att den moderna vård vi är vana vid inte längre kommer att vara möjlig. Det är ett för högt pris att betala.

LÄGESRAPPORT

Status för Axfoods förslag till myndigheter och politiker

Rapporten Mat 2030 gavs ut av Axfood första gången 2016 (då under namnet Matkassen 2030) och har därefter uppdaterats årligen. Flera av förslagen till en hållbar livsmedelsstrategi har besvarats av politiker och beslutsfattare genom åren. Här följer en redovisning av dessa samt nuvarande status. Förra året presenterade regeringen Handlingsplan del 2 för livsmedelsstrategin för perioden 2020–2025. Handlingsplanen innehåller satsningar på totalt 114 miljoner kronor under 2020 samt satsningar på ytterligare 122 miljoner kronor årligen fram till och med 2025. Målet är en konkurrenskraftig livsmedelskedja med ökad livsmedelsproduktion samtidigt som nationella miljömål nås för att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till en hållbar utveckling i hela landet.

Hållbar konsumtion

Axfoods förslag 01: Anta ett nationellt mål för matsvinn med beslut om fördelning, rapportering och definition. Viktigt att beslut fattas av regering eller riksdag.

Ett av målen i riksdagens livsmedelsstrategi är att Sverige ska leva upp till FN:s globala hållbarhetsmål om att ha halverat matsvinnet till 2030. I regeringens Handlingsplan del 2 ingår som långsiktig insats ett ”fortsatt arbete att minska matsvinn i hela livsmedelskedjan. Arbetet utgår från en tidigare fastlagd handlingsplan, där det första steget är att ta fram ett etappmål för minskat matsvinn”. Regeringen har, trots att livsmedelsstrategin har flera år på nacken, ännu inte antagit något halveringsmål. Det är angeläget att regeringen nu inte bara, som utlovat, tar fram etappmål utan även ett tydligt halveringsmål. Det finns också ett politiskt värde i att regeringen fastställer sådana matsvinns mål. Att som hittills lämna till myndigheter och näringslivet att arbeta med matsvinnsfrågan på egen hand är otillräckligt. Det krävs ett helhetsgrepp där också myndigheterna får i uppdrag att arbeta med regelförenklingar

som underlättar näringslivets matsvinns halvering. Även ekonomiska stöd kan vara motiverade. Enligt norsk modell bör regeringen ta ett mer aktivt grepp och tillsammans med näringslivet systematiskt identifiera hur matsvinnet kan halveras, vad som krävs av företag och av politiken i form av stöd och/eller lagstiftning samt myndighetsstyrning via regleringsbrev. Regeringen beslutade i juni 2020 om två etappmål för matsvinn, som omfattar hela livsmedelskedjan. Dels ska matsvinnet minska så att det sammantagna livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025, dels ska andelen av livsmedelsproduktionen som når butik och konsument öka till 2025.

Axfoods förslag 04: Bidra till minskat matsvinn genom större tydlighet kring skillnaden mellan bäst före-datum och sista förbrukningsdag med Livsmedelsverket som avsändare som trygghetsgaranti.

I första åtgärdspaketet från regeringens livsmedelsstrategi bidrar regeringen med 7,5 miljoner kronor för att myndigheterna SLV, SJV och SNV ska ta fram en handlingsplan för hur Sverige långsiktigt ska arbeta med matsvinnsreducerande åtgärder. I Jordbruksverket och Tillväxtverkets förslag till handlingsplan för 2020–2025 förordas att nya resurser avdelas och att en branschöverenskommelse ingås för minskat matsvinn. I Handlingsplan del 2 skriver regeringen att man ska ”verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider – arbeta för att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor.” Eftersom handlingsplanen sträcker sig till 2025 finns det gott om tid för regeringen att både agera och säkerställa att konkreta resultat uppnås både inom hälsa och hållbarhet där minskat matsvinn är en nyckelfråga.

Axfoods förslag 05: Sänk halterna av socker och salt genom samarbete mellan Livsmedelsverket och livsmedelsindustrin samt ge mer resurser för att marknadsföra Nyckelhålet.

Dialogen är påbörjad genom folkhälsoutredningen som SLV och Folkhälsomyndigheten genomfört. Utredningen avrapporterades 2017. I Jordbruksverket och Tillväxtverkets förslag till handlingsplan för 2020–2025 föreslås ett regeringsuppdrag om gemensam branschsatsning för att stärka märkningen Nyckelhålet.

I regeringens handlingsplan del 2 ingår en vidareutveckling av Nyckelhålet. Det handlar om en informationsspridning om märkningen i samverkan med livsmedelsbranschen för att underlätta för konsumenter att göra hälsosamma val vid köp av livsmedel.

Axfoods förslag 06: Inför obligatorisk ursprungsmärkning av kött, även på restauranger.

Frivilliga branschgemensamma ursprungsmärkningar, som exempelvis ”Från Sverige”, används i stor utsträckning inom dagligvaruhandeln, men hittills i liten omfattning på restaurang och i storhushåll. I enlighet med Januariavtalet, ska regeringen införa ursprungsmärkning av kött på restaurang och i storhushåll.

Finland införde den 1 maj 2019 obligatorisk information om köttets ursprungsland, reglerna gäller under två år. För att kunna göra en svensk anmälan till Kommissionen om ursprungsinformation för kött på restaurang och i storhushåll gav regeringen ett uppdrag till Livsmedelsverket. Uppdraget innebär att utifrån de finska erfarenheterna bedöma hur ett svenskt system med ursprungsinformation för kött på restaurang och i storhushåll kan genomföras på ett praktiskt och ändamålsenligt sätt. Uppdraget ska redovisas senast 1 december 2020.

Axfoods förslag 08: Skärp fiskerikontrollen så att förvaltningsplaner följs och illegala utkast upphör.

I Januariavtalet framgår att kontrollen för att stoppa illegalt fiske ska stärkas. Försök med kameraövervakning av fiskefartyg för att se till att utkastförbudet efterlevs ska genomföras och subventioner som leder till överfiske ska fasas ut.

I regleringsbrevet (19 december 2019, M2019/02218/V) till Havs- och vattenmyndigheten fick myndigheten i uppdrag att redovisa effekter av de insatser som vidtagits för att säkerställa ett effektivt genomförande av regelverket för den gemensamma fiskeripolitiken, särskilt avseende införandet av en landningsskyldighet. Regeringen har även givit Havs- och vattenmyndigheten ett specifikt uppdrag att föreslå hur försök med kameraövervakning kan genomföras för att se till att landnings-skyldigheten efterlevs.

Axfoods förslag 12: Arbeta för att fler materialslag ska kunna återvinnas och ställ krav på att förpackningar som sätts på marknaden ska ingå i ett system för materialåtervinning.*

I februari 2020 publicerade Naturvårdsverket en vägledning med inriktning för hur materialåtervinningen kan öka på ett säkert sätt. Denna vägledning riktas till både företag och myndigheter. Vägledningen syftar till att ge en översikt över vad som i nuläget bedöms lämpligt att återvinna.

Sverige ska fram till år 2025 anpassa svensk rätt till nya regler i ett EU-lagstiftningspaket om avfall. Den 15 april beslutade regeringen om en proposition med lagändringar som bedömts nödvändiga för att genomföra de nya direktivskraven. Målen för förberedelse för återanvändning och materialåtervinning av kommunalt avfall höjs stegvis fram till år 2035. Målen för materialåtervinning av förpackningsavfall liksom de olika materialspecifika återvinningsmålen höjs gradvis fram till år 2030.

Högre krav ställs på att EU:s medlemsstater ska förebygga avfall, genom att bland annat främja användningen av återanvändbara förpackningar, minska matsvinnet och främja giftfria kretslopp. Förslag har bland annat remitterats om att den som driver ett insamlingssystem ska informera om fördelarna med återanvändning av förpackningar. Därutöver har Naturvårdsverket föreslagit nya etappmål för att främja avfallsförebyggande för att bidra till en cirkulär ekonomi. Ändringarna genomförs fram till 2025.

Axfoods förslag 13: Naturvårdsverket bör utveckla sitt arbete för att stötta målen om att alla plastförpackningar ska gå att materialåtervinna 2022 och vara av återvunnen eller förnyelsebar råvara 2030.

Naturvårdsverket är samordnande myndighet för ”arbetet för hållbar plaståtervinning”. På Naturvårdsverkets uppdrag har IVL Svenska Miljöinstitutet under maj 2020 avrapporterat sin analys och sina förslag på utformning av möjliga styrmedel som träffar problemet tidigt i plastens värdekedja.

Ett antal utmaningar lyfts i rapporten, såsom svårigheten att definiera plastprodukter samt att utforma enkel administration. En stor skattenedsättning för produkter gjorda av biobaserad och återvunnen plast föreslås. För att genomföra skattenedsättningen i praktiken krävs en standard eller certifiering som visar plastens innehåll, vilket saknas i dagsläget men utveckling sker inom området.

IVL gör bedömningen att beskattning tidigt i värdekedjan, genom beskattning av fossil plastråvara eller plastprodukter, ger minskad efterfrågan på fossilbaserade plastprodukter och ökar efterfrågan på biobaserad och återvunnen plastråvara. Styrmedlet har därmed potential att minska koldioxidutsläppen från förbränning av plast.

LÄGESRAPPORT

Plast står för den större delen av de fossila utsläppen från Sveriges avfallsförbränning, som idag ger stora utsläpp av koldioxid. Om Sverige ska nå det långsiktiga klimatmålet om inga nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045 behöver förbränningen av fossil plast minska samtidigt som materialåtervinningen av plast behöver öka.

Axfoods förslag 14: Ta fram råd för klimatsmarta måltider och verka för att en större andel måltider med växtbaserat protein serveras inom offentlig sektor.

I Handlingsplanen del 2 ingår att ”verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider — arbeta för att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor”.

Axfoods förslag 16: Sätt ambitiösa mål för ekologisk konsumtion inom offentlig sektor.

I Handlingsplanen nämns att regeringens inriktningsmål är att 30 procent av den svenska jordbruksmarken ska utgöras av certifierad ekologisk jordbruksmark år 2030. Samtidigt ska 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen utgöras av certifierade ekologiska produkter år 2030. Inga förslag till eko-åtgärder för att nå dessa mål presenteras dock i handlingsplanen.

Svenska mervärden

Axfoods förslag 31: Tydliggör vikten av långsiktighet för satsningar på export av förädlade livsmedel med mervärden inom miljö och djuromsorg i regeringens handlingsplan.

Exportfrämjande är en hörnsten i regeringens handlingsplan för 2020–2025. Regeringens satsning på livsmedelsexportansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader underlättar för svenska företag att finna nya exportmöjligheter. En annan viktig del i handlingsplanen är att utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta ökad export. Myndigheternas

Mat 2030

arbete ska ske i nära samverkan med branschens aktörer.

Axfoods förslag 32: Utöka satsningarna på utveckling och innovation av svenska livsmedel.

Regeringen har både i ord och handling levererat på utfästelser man gjort i dialogen med livsmedelsbranschen om att det inte längre räcker att fortsätta med forskningssatsningar på halvfart. Det råder samsyn om att livsmedelsbranschens innovations-förmåga snabbt behöver stärkas för att nå målen i livsmedelsstrategin vad gäller exempelvis hållbarhet och konkurrenskraft.

Budgetpropositionen för 2020 är ett första steg i rätt riktning. Regeringen har också delfinansierat Sweden Food Arena i en långsiktig satsning till och med 2025. Det som återstår är hur livsmedelssektorn inkluderas i den forskningspolitiska proposition som regeringen lovat lägga fram under hösten 2020. Propositionen ska peka ut riktningen för forskningspolitiken under de kommande åren. Cirka 200 organisationer har också ombetts inkomma med inspel till innehållet i propositionen. En av dessa är Sweden Food Arena som framfört fem förslag som inte bara skapar ökad konkurrenskraft och hållbarhet, utan även bidrar till att utveckla en livsmedelsproduktion som än bättre klarar kriser som till exempel coronaviruset och bidrar till förstärkt försörjningsförmåga.

Axfoods förslag 33: Ta fram en saklig och tydlig jämförelse av hur svenska mervärden står sig i förhållande till större utländska producenter för olika produktkategorier.

Svenska mervärden lyfts fram som viktiga för regeringens livsmedelsstrategi, men ännu finns inget uppdrag. Däremot utlovas ”insatser för ökad kunskap om de svenska mervärdena” i handlingsplanen. I Jordbruksverket och Tillväxtverkets förslag till handlingsplan för 2020–2025 framhålls att mervärdena i den svenska livsmedelsproduktionen bör marknadsföras i större utsträckning. Däremot läggs inget åtgärdsförslag fram. I regeringens Handlingsplan del 2

läggs inte något åtgärdsförslag fram. Inte heller återknyter regeringen till myndighetsförslaget om insatser för ökad kunskap om svenska mervärden.

Axfoods förslag 34: Satsa långsiktigt på Sweden Food Arena som bidrar till innovation och utveckling av svensk hållbar mat med en starkare koppling till de svenska miljömålen.

Regeringen har i mångt och mycket anammat livsmedelsbranschens gemensamma identifiering av forskningsbehov för ökad innovation. Detsamma gäller behovet av signifikanta resurstillskott. Regeringen har också i regleringsbrev till myndigheter som Vinnova med flera tydliggjort att man både har höga forskningsambitioner samt att Sweden Food Arena har en viktig roll i att koordinera och föra fram branschens forskningsbehov, vilket i sin tur påverkar myndigheternas prioriteringar och arbetssätt.

Axfoods förslag 35: Prioritera behovsdriven forskning inom hållbart vattenbruk och förädling av gröna proteiner.

I regeringens Handlingsplan del 2 ingår att säkerställa tillgång till nya växtsorter anpassade för svenska odlingsförhållanden vid kompetens-centrumet Grogrund. I forsknings-satsningarna utgår regeringen från de forskningsbehov av till exempel förädlade produkter av gröna proteiner som lyfts fram av Sweden Food Arena när det gäller att Sverige ska ligga i framkant med hållbara livsmedelsinnovationer.

Regeringen har också låtit Jordbruksverket skapa ett Växt-skyddsråd. Detta forum för fördjupad dialog och kunskapsutbyte inom växtskydd har också en nyckelroll för att skapa en förutsägbarhet i beslut, vilket ger jordbrukarna förutsättningar för bättre framförhållning.

I Handlingsplanen ingår också att utveckla och säkra växtskyddsmedel, för ett hållbart växtskydd för grödor som odlas i liten omfattning eller som har mindre användningsområden. Betoningen på hållbart växtskydd ligger i linje med Axfoods hållbarhetsmål.

Axfood

Axfoods förslag 37: Utveckla svenskt vattenbruk för ökad hållbar produktion med särskilt fokus på foderfrågor och kretslopp.

En guide och checklista för att starta och driva vattenbruk färdigställdes i april 2019. I regeringens Handlingsplan del 2 ingår även att vidareutveckla arbetet av vattenbruk genom koordinering av den svenska vattenbruksnäringen för att skapa en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig livsmedelskedja. Vidareutvecklingen ska särskilt beakta förädlings- och innovationsmöjligheter för vattenbruksnäringen samt främja regelförenkling, teknikutveckling och samverkan. I handlingsplanen ingår också att vidareutveckla och fortsätta avelsarbete på regnbågslax för att förbättra den odlade fiskens egenskaper.

Landsbygden är en resurs

Axfoods förslag 46: Verka för en sammanhållen nationell politik för landsbygden.

Regeringen presenterade ”Proposition för sammanhållen landsbygdspolitik” i mars 2018.” Axfood förordar dock att landsbygdspolitiken kompletteras med mer satsningar på kompetensutveckling. Detta önskemål bottnar i att Axfood under 2019 genomförde den största lanthandelssatsningen någonsin. Utbildningsprojektet Handlarlyftet hade 220 deltagare med kurser på 17 orter. Deltagarna kom från 129 butiker, från Muodoslompolo i norr till Löderup i söder. Målet var att öka kunskapen inom grundläggande områden i butiksdrift som genererar ökad lönsam försäljning och en attraktivare butiksupplevelse för konsumenten. Detta är grundläggande för att skapa en långsiktig överlevnad för mindre butiker på landsorten. Axfood genomförde utbildnings-satsningen med medfinansiering av Europeiska Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Förslagsvis bör Tillväxtverket ges en koordinerande roll för framtida kompetensutbildning i glesbygd/landsbygd.

Mat 2030

Axfoods förslag 47: Skydda bra jordbruksmark genom starkare lagstiftning.

I regeringens handlingsplan betonas att företag har tillgång till produktiva mark- och vattenresurser. Regeringen har gett SLU i uppdrag att analysera vilken påverkan som lagstiftningen för jordförvärv och arrende har på marknaden för mark och för förutsättningarna att utveckla marken som produktionsresurs. I Jordbruks-verket och Tillväxtverkets förslag till handlingsplan för 2020–2025 framhålls att mark- och vattenresurser bör bevaras och att stödjande åtgärder behövs.

I regeringens Handlingsplan del 2 ingår att en strategi för en hållbar hantering av vatten i jordbruket ska tas fram som bland annat innehåller underhåll och anpassning av diken och andra markavvattningsanläggningar för en ökad produktion och förbättrad vattenmiljö samt ökat behov av bevattning i områden med risk för torka.

Axfoods förslag 49: Tillgängliggör särskilda utbildningar inom exempelvis livsmedelsförädling och marknads-föring för att stärka och utveckla lokala entreprenörer.

Enligt Handlingsplanen ska en studie för utveckling av kött- och charkutbildningar genomföras som utgångspunkt för näringslivet att förbättra kompetensförsörjningen inom branschen. Regler som försämrar konkurrenskraften, tillväxtmöjligheterna eller innovationsförmågan för företagen i livsmedelskedjan samt identifiering av eventuella brister i transparens och tillämpning av regelverk ska identifieras. Detsamma gäller utveckling av myndigheternas gemensamma portal verksamt.se som utlovas för att skapa ett gemensamt system för enkla digitala myndighetskontakter. Ett förslag på åtgärder för att underlätta kompetensförsörjning inom livsmedelssektorn ska även tas fram. Detta för att bidra till utveckling och etablering av relevanta utbildningar och andra kompetensförsörjningsinsatser.

Axfoods förslag 50: Permanenta det driftstöd som infördes till glesbygdsbutiker 2016 samt bidra till finansiering av kompetensutveckling av lanthandlare.

Tillgänglighet till dagligvaror är en nödvändig förutsättning för att kunna bo, verka och leva i alla delar av landet. Riksdagen har därför beslutat om en fortsatt årlig förstärkning på 35 miljoner kronor av det särskilda driftstödet till dagligvarubutiker i sårbara och utsatta glesbygder. Totalt kommer stödet uppgå till 70 miljoner kronor årligen under 2020–2022. Axfood anser att denna premiering av samhällsviktiga landsbygdsbutiker ska fortsätta under hela perioden för livsmedelsstrategins genomförande, det vill säga till och med 2030.

Axfoods förslag 51: Ge landsbygden tillgång till bredband via fiber.

Regeringen har satsat totalt 4,25 miljarder kronor till bredbandsstöd under åren 2014–2020. Föreningar, organisationer, företag, kommuner och andra myndigheter kan få stöd för att anlägga den grundläggande fysiska infrastrukturen som behövs för att bygga ett bredbandsnät. Stödandelen är som högst i Värmland (75 procent) Blekinge, Norrbotten och Västerbotten (70 procent).

I maj 2020 presenterade regeringen en extra ändringsbudget som innebär att 202,8 miljoner kronor tillförs landsbygdsprogrammet för 2014–2020 för att säkerställa att tidigare avsatta budgetmedel för utbyggnad av bredband ska kunna betalas ut. Regeringen har i sin bredbandsstrategi formulerat mål för bredbandsutbyggnaden till år 2020, 2023 och 2025. Det är främst i områden utanför tätort och småort som den största utbyggnaden återstår.

Ett fossilfritt Sverige

Axfoods förslag 57: Fullfölj övergången till fossilfria och hållbara transporter där PFAD och andra produkter från oljepalmen inte används som drivmedel.

LÄGESRAPPORT

Regeringen har efter en bred politisk överenskommelse vidtagit effektiva åtgärder för att förhindra inblandning av PFAD. Dels införs ett obligatoriskt spårbarhetskrav för PFAD, dels en borttagen skattenedsättning från och med 1 juli 2019. I Januariavtalet utlovas även insatser för en utveckling mot ett fossil-oberoende jordbruk.

Axfoods förslag 58: Driv frågor om statsstödsregler inom EU för att dessa inte ska utgöra ett hinder för övergången till ett fossilfritt samhälle.

Frågan om EU:s statsstödsregler ingår inte i regeringens livsmedelsstrategi, men näringsdepartementet arbetar fortsatt i den riktningen vad gäller påverkansarbete. På EU-nivå har förutsättningarna för detta bättrats i och med The European Green Deal, den gröna tråd som ska genomsyra Kommissionens femåriga strategiska arbetsprogram.

Axfoods förslag 59: Minska användningen av fossila bränslen genom en grön skatteväxling där en skatt införs på fossila bränslen och arbetsgivar-avgiften sänks.

En grön skatteväxling, som innebär höjda miljöskatter samtidigt som skatt på arbete minskar, är en av det nuvarande regeringsunderlagets viktigaste frågor under mandatperioden. Någon sammanhållen politik för detta har dock inte kunnat skönjas än. Fokus på skatteväxlingen har hittills legat på införandet av enskilda punktskatter inom exempelvis elektronik, mode och plast utan tydliga sänkningar på andra områden.

Axfoods förslag 60: Utveckla infrastrukturen för laddningsstationer till elbilar.

Boverket har i rapport 2019:15 föreslagit att alla uppvärmda bostadshus och byggnader som inte är avsedda för bostäder ska omfattas av kraven på laddinfrastruktur. Boverket förordar därmed att Sverige inte implementerar de undantag som energi-prestandadirektivet medger.

Regeringen presenterade i januari 2020 en lagrådsremiss, "Genomförande av EU:s ändringsdirektiv om byggnaders energiprestanda". Propositionen ligger nu på riksdagens bord. I lagrådsremissen föreslås ett tekniskt egenskapskrav i fråga om laddning av elfordon för vissa byggnader. Vidare föreslås att det införs krav på inspektion av uppvärmnings- och luftkonditioneringssystem för de byggnader där systemet för rumsuppvärmning eller luftkonditionering har en nominell effekt som överstiger 70 kilowatt.

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, föreslås få meddela föreskrifter om krav i fråga om laddning av elfordon för vissa byggnader och krav på inspektioner av uppvärmnings- och luftkonditioneringssystem som alltid ska uppfyllas. 30 april 2020 fick Boverket i uppdrag att utreda hur regeringen kan gå vidare för att ytterligare höja kraven på laddinfrastruktur vid ny- och ombyggnation, utöver de miniminivåer som slås fast i EU-direktivet. Boverket ska redovisa uppdraget den 15 september 2020.

Regeringen har antagit en förordning med kompletterande bestämmelser till lagändringarna, vad gäller det tekniska egenskapskravet för laddning av elfordon och krav på att vissa byggnader ska utrustas med system för fastighetsautomation och fastighetsstyrning. Boverket ges rätt att meddela föreskrifter. Förordningsändringarna träder i kraft den 25 maj 2020. Boverket ska redovisa uppdraget den 15 september 2020. Regeringen avsatte i juni 2020 50 miljoner kronor per år i tre år för stödet för utbyggnad av publika laddstationer för snabbladdning av elfordon i hela landet.

Axfoods förslag 61: Gynna produktion av förnyelsebar el genom en kombination av skattefrihet och elcertifikat.

Ännu saknas operativa åtgärder. Däremot har ett antal utredningar, såsom SOU 2019:63 Biogas, tagits fram och remissbehandlats, varför propositioner med åtgärdsförslag är att vänta.

Axfoods förslag: 62 Skattebefria all solel som produceras på och används inom den egna fastigheten, oavsett storlek.

Regeringen uppfyllde 2018 löftet om full skattefrihet för solel som produceras på och används inom den egna fastigheten, om än med en begränsning till 255 kWh. Därmed hämmas utvecklingen av stora solceller, något som är olyckligt eftersom taken på lager och fabriker både blir större och hållfastare. En utvidgad skattefrihet skulle underlätta företagens hållbarhetsinvesteringar. Därför bör nuvarande gräns för skattefrihet antingen slopas eller höjas kraftigt. I Januariavtalet utlovas att det ska bli enklare och lönsammare för företag att investera i solel. Regeringen har även skjutit till mer pengar för investeringsstödet till solcellsinstallationer. Det som emellertid återstår för att uppfylla intentionen i Januariavtalet är frågan om utvidgad skattefrihet, en fråga som kan hanteras vid den årliga budgetpropositionen.

Axfoods förslag 63: Belägg fossila bränslen inom jordbruket med en koldioxidavgift istället för den nuvarande koldioxidskatte och återföra avgiften till att främja hållbara satsningar inom jordbruksnäringen.

I Januariavtalet utlovas insatser för en utveckling mot ett fossil-oberoende jordbruk.

Axfoods förslag 65: Stimulera övergången till hållbara biodrivmedel inom jordbruket.

Inriktningen finns inom både landsbygdsprogrammet och i regeringens miljöpolitik, men är inte en specifik del av regeringens livsmedelsstrategi. Den 13 februari 2020 beslutade regeringen emellertid att tillsätta en särskild utredare som ska föreslå åtgärder och styrmedel för att stödja en utveckling mot ett fossiloberoende jordbruk. Syftet med utredningen är att ta fram förslag som bidrar till både målet om en konkurrenskraftig livsmedelskedja och klimatmålen som samtidigt förbättrar drivmedels- och livsmedelsberedskapen.

Axfoods förslag 66: Stärk konkurrenskraften för biodrivmedel genom välriktade skatteincitament.

Att ta bort skattesubventionen för PFAD var ett första steg. EU-kommissionens femårsprogram med the European Green Deal utgör ett positivt andra steg då det öppnar upp för mer hållbara och gröna drivmedel, och att detta inte bromsas på samma sätt som tidigare av EU:s statsstödsregler.

Axfoods förslag 67: Ge ekonomiskt stöd för uppgradering till naturliga köldmedia i kylar och frysar i butiker (i hela landet) som inte orsakar utsläpp av växthusgaser.

Det finns ett stöd för ett sådant förslag vad gäller butiker i glesbygd och i delar av landsbygden, däremot inte för butiker i städer eller på större orter. Dagligvarubranschen önskar att regeringens satsning Klimatklivet inkluderar uppgradering till mer hållbar köldmedia i butik. Här kan reglerna behövas ses över och vägas mot klimatnyttan.

Axfoods förslag 68: Ta hänsyn till förutsättningarna för dagligvaruhandelns e-handel i stadsplaneringen.

Regeringen har konstaterat att e-handeln blir en allt viktigare kanal för handeln och behöver beaktas i den framtida infrastrukturen. Det finns dock en oro att utvecklingen inte är hållbar. På uppdrag av regeringen har därför myndigheten Trafikanalys genomfört en utredning under vintern som presenterades den 1 mars 2020. I den föreslås bland annat att samordningen av transporter bör stärkas och en färdplan tas fram där både detalj- och dagligvaruhandelns förutsättningar tas i beaktande.

Hållbar produktion

Axfoods förslag 76: Modernisera och utveckla EU:s ekoförordning tillsammans med sakkunniga intressenter.

Regeringen röstade år 2017 för EU:s nya ekoförordning utan att den ger några egentliga fördelar på miljöområdet.

Axfoods förslag 77: Stöd utvecklingen av en än mer hållbar och produktiv ekologisk produktion.

En samordningsfunktion för ekologiska livsmedel har inrättats hos Jordbruksverket. Regeringens inriktningsmål är att 30 procent av den svenska jordbruksmarken ska utgöras av certifierad ekologisk jordbruksmark 2030. Regeringen har anslagit 25 miljoner kronor under 2018 samt ytterligare 50 miljoner kronor för 2019 och 100 miljoner kronor för 2020. Regeringen gav i maj 2018 uppdraget åt Jordbruksverket att vidta lämpliga åtgärder som syftar till att nå regeringens uppsatta inriktningsmål för ekologisk produktion och konsumtion.

Axfoods förslag 78: Inför ett omställnings-stöd för att fler bönder ska kunna ställa om till ekologisk produktion.

Regeringen anslog 25 miljoner kronor under 2018 för att stötta omställningen till ekologiskt jordbruk. Ett inriktningsmål om att 30 procent av den svenska jordbruksmarken ska utgöras av certifierad ekologisk jordbruksmark är satt till 2030.

Axfoods förslag 79: Ge ekonomiska incitament till ekologiska jordbruk och lantbruksforskning.

Stämmer väl med regeringens livsmedelsstrategi, men har ännu inte genomförts. Inga åtgärdsförslag i Handlingsplanen, vilket innebär att det finns kvarstående frågetecken om hur regeringen avser nå eko-målen eller huruvida regeringen bedömer att målen nås utan politiska styråtgärder.

Axfoods förslag 80: Arbeta för minskad antibiotikaanvändning och förbättrat djurskydd inom EU samt i internationella handelsförhandlingar.

Fortsatt och förstärkt arbete för att motverka antibiotikaresistens utgör en viktig del av livsmedelsstrategin. Sverige ska, enligt Januariavtalet, arbeta för minskad global antibiotikaanvändning inom djurhållning. En utredning tillsätts under 2020.

Hållbarhet i allt

Axfoodfamiljen ska vara en positiv förändringskraft i samhället och en drivande maktör som tar ställning, inspirerar och vägleder kring prisvärd, bra och hållbar mat. Koncernen växer och skapar nya affärsmöjligheter genom långsiktigt hållbara beslut. Hållbarhetsarbetet genomsyrar hela verksamheten och bidrar till tillväxt och lönsamhet. Axfoodfamiljen arbetar därför med hållbarhet i värdekedjans alla delar. Det görs genom att värna om *miljön* i vår omvärld, *maten* som produceras och säljs i butikerna samt *människorna* som producerar och konsumerar den.

I Axfoodfamiljen ingår kedjorna Willys, Hemköp, Tempo och Handlar'n. Grossistförsäljning sker genom Axfood Snabbgross och Dagab ansvar för sortiment, inköp och logistik. I bolagsfamiljen ingår även Mat.se, Middagsfrid och Urban Deli samt delägda Eurocash och Apohem. Axfood är noterat på Nasdaq Stockholm och huvudägare är Axel Johnson AB.

Läs mer om Axfoods arbete för prisvärd, bra och hållbar mat på axfood.se.

Följ oss i sociala medier:

facebook.com/axfoodkoncernen

twitter.com/axfood

linkedin.com/company/axfood

Instagram: [@axfoodkoncernen](https://instagram.com/axfoodkoncernen)

#Mat2030